

3.

A nagyenyedi Bethlen-kollégium történetéhez.

Közli *Török István.*

Salamon József 1868. május 28-án Zilahról levelet intézvé Szilágyi Ferenczhez, Szathmári Károly munkájáról következőleg szól: „Nem írhatok reflexiókat a könyvre, mivel átadtam olvasásra az idevaló tanár uraknak, ezek pedig egy héttől fogva mind Kolozsvárt vannak. Csakugyan emlékszem egy dologra, t. i. Wohlgenmth rendeletére, mely nem jól van idézve a 322. lapon, a mint ezt akkor megjegyeztem magamnak. Jól emlékszik kedves collega úr is, hogy Nagyszebenben 1850. július—szeptemberig egy bizottmány ült együtt, melynek én is tagja voltam, az iskolák feletti tanácskozással s véleményezéssel megbízva. Innen a mi iskolánk is — collegiumok, gymnasiumok — a szerint, mint a főconsistorium évi jövedelmeikkel együtt felterjesztette, némely csekélyebb jövedelmű iskolánk feletti kevés vitatkozás után, egy összes tabellaris kimutatásban a m. oktatási ministeriumhoz felküldettek.

Nem sok idő múlva b. Wohlgenmth aláírása alatt, átküldetik hozzánk a mi felírásunkra egy legfelsőbb határozat, melyben minden más iskolánk meghagyatnak eddigi állásukban, de az enyedire nézve határozottan az mondatik, *hogy Nagyenyeden semminemű iskola nem lehet.* Képzeli kedves collega úr, hogy én erre felszóllaltam s az enyedi collegiumnak fejedelmi és országos alapíttatását a történelemből és éppen törvénykönyvünkéből megmutogattam s addig is míg a főconsistorium ezen tetemes sérelem orvoslásáért lépést tehetne, én más napon egy írásba teendő felfolyamodásom beadását is jelentettem. Erre a mi becsületes elnökünk Heuffler úr rögtön úgy nyilatkozott, hogy ő egyenesen megyen a kormányzóhoz b. Wohlgenmthhoz s megpróbálja ezen sérelemnek orvoslását és a délutáni gyűlésben referálta is. A minthogy referálta is, miszerint b. Wohlgenmth a tisztek rendeletét csak a maga neve alatt küldötte hozzánk; különben legfelsőbb helyről érkezett hozzá; de ő a maga fejétől teszi azt a változtatást, hogy teljes normális iskola állíttatassék. Én ezzel meg nem nyughatván, folyamodványomat másnap benyújtottam, a főconsistoriumot tudósítottam s nemsokára Kolozsvárra visszamenvén szinte a mikoron b. K. F. (br. Kemény Ferencz) ő excja is, mint bizalmi férfi, Bécsben a cultus-ministeriumnál megfordult s ezt a dolgot maga is előhozta, de egyszersmind leírt Cons. Lészai úrnak, hogy főconsistoriumi gyűlést tartson s onnan egy folyamodvány terjesztessék fel az enyim után. Már ekkor Kolozsvárt levén felszólított a praeses, hogy jelenjek meg én is s éppen rám bízta ezen recursusnak is megírását.

Megjegyeztem volt magamnak azt is, hogy van egy articulus írás 1620-ból, melyet én éppen k. collega úrtól nyertem, s ebben nem Gyulafehérvár, hanem Kolozsvár határozottatott az académia helyéül: Gyulafehérvárt pedig a fejedelem választotta volt, hogy éppen oldala mellett legyen“. Pag 31.

Az első helyreigazítás az ügyet tisztázza 1850-ben; a másodikban csak az a tévedés, hogy az 1620-dik évet említi Salamon 1622. helyett.¹

¹ Szilágyi F. levelezése Salamon Józseffel. A kolozsvári ev. ref. kollégium könyvtárában.